

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНА УСТАНОВА
«ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ «БЕЙТ-ХАНА»

Кафедра педагогіки та психології

Основи психологічного консультування

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

підготовки

бакалаврів

(назва рівня вищої освіти)

галузі знань

05 «Соціальні та поведінкові науки»

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальності

053 Психологія

(код і найменування спеціальності)

2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи психологічного консультування» спеціальності 053 Психологія освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів для здобувачів вищої освіти II-III курсу.

Розробник: Первий В. С., доктор медичних наук

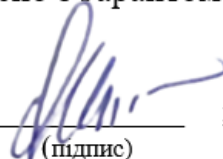
Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри педагогіки та психології

а

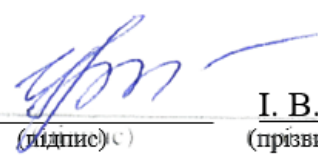
Протокол від «26» серпня 2021 року № 1

Зав. кафедри (підпис) док. пед. наук, професор С. В. Сапожников (прізвище та ініціали)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми «28» серпня 2021 року

Гарант освітньої програми (підпис) к. псих. наук Г. Г. Колінець (прізвище та ініціали)

Робоча програма перевірена навчально-методичним відділом «31» серпня 2021 року

Завідувач навчально-методичного відділу (підпис) І. В. Зеркаль (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисциплін за формами навчання	
	Денна	Заочна
Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	обов'язкова
Мова викладання	українська	українська
Передумови вивчення навчальної дисципліни (які дисципліни мають передувати вивченню)	ОДФ 2. 02 Загальна психологія з практикумом ОДФ 2. 07 Вікова психологія ОДФ 2. 08 Педагогічна психологія	ОДФ 2. 02 Загальна психологія з практикумом ОДФ 2. 07 Вікова психологія ОДФ 2. 08 Педагогічна психологія
Курс	II-III	II-III
Семестр	4-5	6-7
Загальний обсяг годин / кредитів	240/8	240/8
Кількість змістовних модулів	4	4
Годин на аудиторне вивчення	114	22
Годин на самостійне вивчення	126	218
Форма підсумкового контролю	іспит	іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи психологічного консультування» є підготовка висококваліфікованих фахівців, які володітимуть методологією наукової та практичної діяльності психолога та забезпечення професійної компетенції майбутніх психологів у сфері підготовки та кваліфікованого проведення психологічного консультування.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи психологічного консультування» є

- забезпечення взаємозв'язку теоретичного і практичного навчального матеріалу;
- створення цілісного уявлення про зміст, методи і принципи консультативного процесу;
- орієнтування студентів в особливостях надання консультативної допомоги в межах різних теоретичних напрямів і шкіл;
- формування початкового досвіду та професійної позиції майбутніх психологів щодо своєї практичної діяльності;
- сприяння формуванню професійних критеріїв оцінки ефективності консультативної роботи;
- розвиток креативного мислення та бажання вдосконалювати власну фахову компетентність.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Основи психологічного консультування» забезпечує набуття здобувачами освіти ряду *компетентностей*.

Компетентності, що формуються:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії,

ЗК9. Здатність працювати в команді.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій та психологічні прилади для вирішування професійних завдань з психодіагностики та психокорекції психоемоційних станів, узгодженості психічних процесів та регуляції поведінки.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК12. Здатність до реалізації психологічної діяльності в етнічному середовищі.

Програмні результати навчання:

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання

ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР 19. Здійснювати психологічну діяльність, зокрема під час вирішення конфліктів, психологічному консультуванні та психотерапевтичній роботі із представниками певного етносу.

Після вивчення курсу «Основи психологічного консультування» студенти повинні **знати:**

- предмет і завдання психологічного консультування;
- методологічні підходи до здійснення консультативного процесу;
- основні теорії, методи та техніки, що застосовуються у процесі психологічного консультування;
- структуру та організацію консультативного процесу;
- особливі феномени у професійній взаємодії психолога з клієнтом.

вміти:

- використовувати психологічні технології в освітньому процесі;
- використовувати елементи психолого-педагогічної діагностики з метою застосування в консультативному процесі;
- надавати психологічну допомогу у вигляді консультацій різним категоріям населення;
- застосовувати нові методи та техніки у практиці психологічного консультування.

володіти:

- провідними методами та техніками надання психологічної допомоги в умовах консультативного процесу;
- навичками аналізу запиту клієнта та креативного підходу щодо здійснення психологічного консультування.

4. Зміст програми навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Психологічне консультування як форма психологічної допомоги

Тема 1. Предмет, мета і завдання психологічного консультування

Психологічне консультування як професійна діяльність. Становлення психологічної допомоги як соціального інституту та професії. Методологічні основи психологічного консультування. Складові процесу, основні завдання, принципи та форми психологічного консультування. Відмінності психологічного консультування від психотерапії. Поняття про психологічний запит. Основні причини звернення до психолога-консультанта.

Література [2, 3, 11, 12, 14, 17, 19, 28]

Тема 2. Історія психологічного консультування

Становлення психологічного консультування як виду психологічної допомоги. Практика консультування у контексті філософських, морально-духовних практик та вчень. Виникнення реальної суспільної потреби у психологічній підтримці особистості. Вплив розвитку психології як науки на виникнення психологічного консультування. Основна проблематика та особливості розвитку психологічної допомоги в сучасному світі. Погляди науковців на зміст поняття «психологічне консультування». Психологічне консультування на сучасному етапі.

Література [2, 3, 4, 10, 11, 12, 22, 23]

Тема 3. Проблеми особистісної та професійної підготовки психолога-практика

Кваліфікація, функції та етика спеціаліста. Вимоги до особистості консультанта. Модель особистості ефективного консультанта. Цінності консультанта та їх прояви у процесі психологічного консультування. Проблема «вигорання» в професійній діяльності психолога та засоби його профілактики.

Література [4, 10, 11, 12, 22, 13, 14, 39]

Тема 4. Структура та організація процесу психологічного консультування

Організація робочого місця психолога-практика. Структурування першої зустрічі з клієнтом. Консультативний контакт та засоби його встановлення. Етапи процесу психологічного консультування та прогноз перспектив. Фізичні та емоційні компоненти терапевтичного простору. Взаємодія психолога-консультанта з іншими спеціалістами. Причини відмови психолога від консультування.

Література [2, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 18]

Тема 5. Особливі феномени в професійній взаємодії психолога з клієнтом

Комунікативні техніки в консультативній бесіді. Причини виникнення опору в процесі психологічного консультування. Поняття та види психологічних захистів клієнта. Перенос та контрперенос в консультативному процесі. Стратегії поведінки консультанта в ситуації незадоволеності клієнта.

Література [2, 3, 4, 6, 12, 18, 40, 42]

Тема 6. Практичні аспекти психологічного консультування

Типи клієнтів та особливості взаємовідносин «психолог - клієнт». Особливості консультування немотивованих клієнтів. Консультування клієнтів, які ставлять завищені вимоги. Консультування агресивних та ворожо настроєних клієнтів. Критерії ефективності психологічного консультування. Типові технічні помилки, які допускаються

у процесі консультування. Позиції консультанта в консультативному діалозі в залежності від типу клієнта.

Література [2, 3, 4, 6, 12, 18, 40, 42]

Тема 7. Місце та використання психодіагностики в процесі консультативній діяльності

Психодіагностика як основа практичної діяльності психолога-консультанта. Місце психодіагностики в консультативній практиці. Етичні та організаційні аспекти психодіагностики. Оцінка вираженості психологічних проблем та порушень. Стандартні вимоги до психологічних тестів. Психодіагностичний висновок для клієнта як варіант психологічної консультації. Проективні методики у психологічній діагностиці. Важливість підбору адекватного психодіагностичного комплексу у відповідності зі специфікою консультативного випадку.

Література [7, 10, 24, 25, 27, 34, 42]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Сучасні напрямки консультативної психології

Тема 8. Класичний психоаналіз Фрейда

Загальні засади психоаналізу та характеристика концепції. Структура особистості за З.Фрейдом. Організація психоаналітичної терапії. Психоаналітична взаємодія. Аналіз «неврозу переносу» як ключовий момент психотерапії. Техніки, які використовують в процесі психоаналізу. Вплив концепції З.Фрейда на теорію і практику психологічного консультування.

Література [2, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 18]

Тема 9. Аналітична психологія К.Юнга

Основні теоретичні положення К.Юнга. Структура особистості за К.Юнгом. Поняття колективного безсвідомого та архетипу. Тінь як найбільш важливий архетип. Психолог-консультант юнганського напрямку. Психотехніки в аналітичній психотерапії.

Література [2, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 18]

Тема 10. Індивідуальна психологія А.Адлера

Уявлення про людину за А.Адлером. Основні поняття адлеріанської концепції. Людське життя як активне прагнення до досконалості. Комплекс неповноцінності та його компенсація як основна ідея адлеріанського вчення. Опис консультативного процесу в психотерапії за А.Адлером.

Література [2, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 18]

Тема 11. Транзактний аналіз Е.Берна

Сутність поняття «життєвий сценарій». Структурний аналіз «его-станів». Транзакція як взаємодія «его-станів». Аналіз психологічних «ігор». Засоби підтримки неадекватної поведінки. Психологічна позиція як сукупність базових уявлень про себе, інших та оточуючий світ.

Література [2, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 18]

Тема 12. Поведінковий напрямок у психологічному консультуванні

Загальна характеристика напрямку. Уявлення про людину у біхевіоральному напрямку. Основні поняття біхевіоральної психотерапії. Опис консультативного процесу та роль психолога-консультанта. Техніка психологічної роботи у біхевіоральному напрямку. Новітні напрями поведінкової психотерапії.

Література [2, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 18]

Тема 13. Когнітивний напрямок у психологічному консультуванні

Раціонально-емотивна терапія А.Елліса. Психотехніки в раціонально-емотивній терапії. Когнітивна психотерапія А.Бека. Техніки та моделі когнітивного консультування. Ефективність когнітивно-поведінкової терапії та її місце серед сучасних психотерапевтичних технік.

Література [2, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 18]

Тема 14. Гуманістичний напрямок у психологічному консультуванні

Загальна характеристика гуманістичного напряму. Опис консультативного процесу в гуманістичній парадигмі. Теорія самоактуалізації Абрахама Маслоу. Феноменологічна теорія Карла Роджерса. Особистість у логотерапії Віктора Франкла. Екзистенційна психологія Ролло Мея. Гештальт-терапія як один з різновидів екзистенційної терапії.

Література [2, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 41]

Тема 15. Тілесно-орієнтований підхід у психологічному консультуванні

Історико-психологічний аналіз тілесно-орієнтованого підходу. Суть тілесно-орієнтованого підходу. Характерологічний аналіз В. Райха. М'язовий панцир та його сегменти. Симптоми, з якими працює тілесно-орієнтована психотерапія. Тілесно-орієнтовані практики в індивідуальній та груповій психологічній роботі. Танцювально-рухова терапія як різновид тілесно-орієнтованої терапії.

Література [2, 3, 4, 6, 10, 11, 12, 18]

Тема 16. Психологія сім'ї та сімейне консультування

Соціально-психологічний портрет сучасної української сім'ї. Сімейне консультування: поняття, складові та специфіка. Структурна модель психологічного консультування сім'ї. Модель консультування сім'ї, заснована на теорії сімейних систем М.Боуена. Комунікаційна модель психологічного консультування сім'ї. Робота психолога-консультанта з подружніми конфліктами. Робота психолога-консультанта з проблемами виховання дітей в сім'ї. Проблема розлучень та повторних шлюбів.

Література [1, 5, 6, 15, 20, 24, 39, 41]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 Стратегія психологічної служби освіти та основні напрямки роботи практичного психолога

Тема 17. Гуманізація цілісного педагогічного процесу як мета психологічної служби освіти

Гуманістична парадигма педагогічного процесу. Порівняльний аналіз гуманістичної та раціоналістичної моделей педагогічного процесу. Методологічні основи гуманізації педагогічного процесу. Роль психологічної служби в гуманізації педагогічного процесу. Особистісне зростання та професійне становлення практичного психолога як профілактика професійної деформації психолога в закладах освіти.

Література [1, 5, 6, 8, 15, 16, 21, 23]

Тема 18. Модель особистості та професійної діяльності психолога освіти

Модель професійної діяльності педагога-психолога. Визначення професійних здібностей психолога. Вимоги до особистості педагога-психолога. Особистісні чинники професійної діяльності в системі освіти. Особливості організації практичної діяльності психолога в системі освіти. Взаємодія психологів та педагогів у сумісній діяльності.

Специфіка роботи психолога в дитячому садку. Шкільний психолог та його позиції. Специфіка роботи шкільного психолога в закладах інтернатного типу.

Література [1, 5, 6, 8, 15, 16, 21, 23]

Тема 19. Психодіагностика як основа практичної діяльності психолога освіти

Сучасне поняття психодіагностики. Процедура та методи шкільної психодіагностики. Отримання інформації в роботі психолога та її використання. Психологічний моніторинг в практиці психологічної служби освіти. Психодіагностичне використання зображувального мистецтва. Арт-терапевтична психодіагностика, її цілі та завдання, методи та варіанти застосування.

Література [1, 5, 15, 21, 23, 37, 38, 40]

Тема 20. Психокорекція як напрям діяльності практичного психолога в закладах освіти

Сутність та принципи психологічної корекції. Зміст та методи психокорекційної роботи з дітьми та підлітками. Специфіка та особливості психокорекційного процесу. Основні форми психокорекційної роботи з дітьми та підлітками. Принципи створення корекційних програм.

Література [1, 5, 15, 21, 23, 37, 38, 40]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4 Методика роботи педагога-психолога з різними віковими групами

Тема 21. Психологічна допомога дітям дошкільного віку

Задачі і функції психолога у дошкільному закладі. Психологічна просвіта педагогічного персоналу та батьків. Розвиток здатності до діалогічного спілкування у спеціалістів дошкільної освіти. Психологічний супровід природнього розвитку дошкolyати. Ігрова корекція в роботі з дошкolyатами. Корекція міжособистісної взаємодії в групі дитячого садку. Визначення готовності старших дошкolyат до навчання в школі. Дисбаланси та протиріччя в роботі психологів дошкільних закладів.

Література [1, 5, 15, 21, 23, 37, 38, 40]

Тема 22. Методика роботи психолога з молодшими школярами

Особливості особистісного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Проблема розвитку батьківсько-дитячих взаємовідносин у молодшому шкільному віці. Вплив стилю педагогічної діяльності на адаптацію молодших школярів. Готовність дитини до шкільного навчання. Фактори, які впливають на успішність учбової діяльності у молодшому шкільному віці. Мотивація до навчання та адаптація дитини до школи. Формування цінностей молодших школярів як основи морально-етичної орієнтації у змісті освіти. Проблема взаємовідносин молодших школярів з педагогом. Психологічні особливості страхів у дітей молодшого шкільного віку. Корекція страхів та шкільної тривожності у молодших школярів.

Література [1, 5, 15, 21, 23, 37, 38, 40]

Тема 23. Технологія роботи психолога з підлітками

Психічні новоутворення та складності підліткового віку. Самооцінка підлітків як об'єкт психологічного дослідження. Особливості міжособистісних відносин в підлітковому віці. Технологія психологічної роботи з підлітками в школі. Індивідуалізація в процесі консультування підлітків. Організація роботи консультанта з батьками підлітків. Групова психотерапія при акцентуаціях характеру у підлітків. Соціально-психологічний

тренінг для підлітків, які мають комунікативні проблеми. Консультування підлітків з проблем шкільної неуспішності.

Література [1, 5, 15, 21, 23, 37, 38, 40]

Тема 24. Технологія вирішення психологічних проблем учнів старших класів

Юнацтво та його психологічні проблеми. Нова парадигма професійної консультації старшокласників. Методика інтелектуального оргдіалогу при навчанні старшокласників спілкуванню. Консультування з розвитку здібностей старших школярів. Консультування із проблем конкретизації вибору професійної діяльності.

Література [1, 5, 15, 21, 23, 37, 38, 40]

Тема 25. Психологічна допомога дітям у випадках соціально-педагогічної занедбаності

Соціально-педагогічна занедбаність у дитячому віці. Комплексна діагностика соціально-педагогічної занедбаності дітей. Принципи ранньої профілактики та корекції соціально-педагогічної занедбаності. Методика психологічної допомоги соціально і педагогічно занедбанним дітям.

Література [1, 5, 15, 21, 23, 37, 38, 40]

Тема 26. Девіантна поведінка школярів в аспекті діяльності практичного психолога

Адаптивна та поведінка, що відхиляється. Особистісні психологічні детермінанти схильності до девіантної поведінки школярів. Шкільна субкультура як фактор формування девіантної поведінки підлітків. Деформація структури та функцій сучасної сім'ї як важливий фактор підліткових девіацій. Встановлення контакту з девіантними підлітками. Діагностика девіантної поведінки. Трансформаційна рольова гра як форма профілактики девіантної поведінки в умовах загальноосвітньої школи.

Література [1, 5, 15, 21, 23, 37, 38, 40]

Тема 27. Порушення поведінки, їх профілактика та корекція

Дитяча агресивність як соціальна психологічна проблема. Роль мас-медіа в агресивній поведінці дітей. Гендерні особливості агресивності школярів. Корекція агресивних проявів: загальні принципи та напрями. Аутоагресія та її профілактика. Театральна діяльність як засіб профілактики та корекції агресії в поведінці дітей шкільного віку. Аддиктивна поведінка як вид саморуйнування особистості: мішені її психокорекції.

Література [1, 5, 15, 21, 23, 37, 38, 40]

Тема 28. Психологічна допомога дітям та підліткам у кризових ситуаціях

Психологічна криза та види кризових ситуацій. Особливості переживання психотравми в дитячому та підлітковому віці. Переживання – подолання кризових ситуацій як фактор діагностики та корекції девіантної поведінки підлітків. Психологічна допомога дітям та підліткам, які постраждали від насилля. Психологічна підтримка дітей з особливими потребами.

Література [1, 5, 15, 21, 23, 37, 38, 40]

Тема 29. Психологічна допомога працівникам дошкільних та навчальних закладів

Консультування працівників дошкільних та навчальних закладів із професійних та особистих психологічних проблем. Індивідуальне психологічне консультування

працівників дошкільних та навчальних закладів. Використання групової роботи у консультативному процесі у закладах освіти. Психологічне консультування керівників навчальних закладів із проблем педагогічного менеджменту. Стиль керівництва у закладах освіти. Проблема психологічного клімату у педагогічному колективі. Психологічні чинники підвищення ефективності керівництва педагогічним колективом.

Література [1, 5, 15, 21, 23, 37, 38, 40]

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												Форма контролю
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	с	п	інд	с.р.		л	с	п	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Психологічне консультування як форма психологічної допомоги													
Тема 1. Предмет, мета і завдання психологічного консультування	8	2	2			4	9	2				7	У
Тема 2. Історія психологічного консультування	8	2	2			4	8					8	У, ПК
Тема 3. Проблеми особистісної та професійної підготовки психолога-практика	8	2		2		4	7					7	У, ПК
Тема 4. Структура та організація процесу психологічного консультування	8	2	2			4	7					7	К
Тема 5. Особливі феномени в професійній взаємодії психолога з клієнтом	8	2		2		4	7					7	У
Тема 6. Практичні аспекти психологічного консультування	10	2		2		6	10	2				8	У
Тема 7. Місце та використання психодіагностики в процесі	8	2		2		4	7					7	КР

консультативної діяльності													
Разом за змістовим модулем 1	58	14	6	8		30	55	4				51	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Сучасні напрями консультативної психології													
Тема 8. Класичний психоаналіз Фрейда	8	2	2			4	10	2				8	У, ПК
Тема 9. Аналітична психологія К.Юнга	8	2	2			4	7					7	У
Тема 10. Індивідуальна психологія А.Адлера	8	2	2			4	8					8	У
Тема 11. Транзактний аналіз Е.Берна	8	2	2			4	8					8	У, ПК
Тема 12. Поведінковий напрямок у психологічному консультуванні	8	2		2		4	7					7	У
Тема 13. Когнітивний напрямок у психологічному консультуванні	8	2		2		4	8					8	У
Тема 14. Гуманістичний напрямок у психологічному консультуванні	8	2	2			4	9	2				7	У
Тема 15. Тілесно-орієнтований підхід у психологічному консультуванні	8	2	2			4	7					7	У
Тема 16. Психологія сім'ї та сімейне консультування	10	2		2		6	10	2				8	КР
Разом за змістовим модулем 2	74	18	12	6		38	74	6				68	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Стратегія психологічної служби освіти та основні напрями роботи практичного психолога													
Тема 17.	8	2	2			4	7					7	У

Гуманізація цілісного педагогічного процесу як мета психологічної служби освіти													
Тема 18. Модель особистості та професійної діяльності психолога освіти	8	2	2			4	7					7	У
Тема 19. Психодіагностика як основа практичної діяльності психолога освіти	10	2		2		6	10	2				8	У, ПК
Тема 20. Психокорекція як напрям діяльності практичного психолога в закладах освіти	8	2		2		4	10	2				8	КР
Разом за змістовим модулем 3	34	8	4	4		18	34	4				30	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Методика роботи педагога-психолога з різними віковими групами													
Тема 21. Психологічна допомога дітям дошкільного віку	8	2		2		4	9	2				7	У
Тема 22. Методика роботи психолога з молодшими школярами	8	2		2		4	10	2				8	У
Тема 23. Технологія роботи психолога з підлітками	8	2		2		4	10	2				8	У, ПК
Тема 24. Технологія вирішення психологічних проблем учнів старших класів	8	2		2		4	10	2				8	У
Тема 25. Психологічна допомога дітям у випадках соціально-	10	2		2		6	7					7	У

педагогічної занедбаності													
Тема 26. Девіантна поведінка школярів в аспекті діяльності практичного психолога	8	2	2	4	8						8	У	
Тема 27. Порушення поведінки, їх профілактика та корекція	10	2	2	6	7						7	У	
Тема 28. Психологічна допомога дітям та підліткам у кризових ситуаціях	8	2	2	4	8						8	У, ПК	
Тема 29. Психологічна допомога працівникам дошкільних та навчальних закладів	6	2		4	8						8	КР	
Разом за змістовим модулем 4	74	18	0	16	40	77	8				69		
Всього	240	58	22	34	126	240	22				218		

Форми контролю: усне опитування – У
контрольні роботи – КР
перевірка конспектів – ПК
тестування – Т

6. Темі лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1	Предмет, мета і завдання психологічного консультування	2	2	
2	Історія психологічного консультування	2		
3	Проблеми особистісної та професійної підготовки психолога-практика	2		
4	Структура та організація процесу психологічного консультування	2		
5	Особливі феномени в професійній взаємодії психолога з клієнтом	2		
6	Практичні аспекти психологічного консультування	2	2	

7	Місце та використання психодіагностики в процесі консультативної діяльності	2		
8	Класичний психоаналіз Фрейда	2	2	
9	Аналітична психологія К.Юнга	2		
10	Індивідуальна психологія А.Адлера	2		
11	Транзактний аналіз Е.Берна	2		
12	Поведінковий напрямок у психологічному консультуванні	2		
13	Когнітивний напрямок у психологічному консультуванні	3		
14	Гуманістичний напрямок у психологічному консультуванні	2	2	
15	Тілесно-орієнтований підхід у психологічному консультуванні	2		
16	Психологія сім'ї та сімейне консультування	2	2	
17	Гуманізація цілісного педагогічного процесу як мета психологічної служби освіти	2		
18	Модель особистості та професійної діяльності психолога освіти	2		
19	Психодіагностика як основа практичної діяльності психолога освіти	2	2	
20	Психокорекція як напрям діяльності практичного психолога в закладах освіти	2	2	
21	Психологічна допомога дітям дошкільного віку	2	2	
22	Методика роботи психолога з молодшими школярами	2	2	
23	Технологія роботи психолога з підлітками	2	2	
24	Технологія вирішення психологічних проблем учнів старших класів	2	2	
25	Психологічна допомога дітям у випадках соціально-педагогічної занедбаності	2		
26	Девіантна поведінка школярів в аспекті діяльності практичного психолога	2		
27	Порушення поведінки, їх профілактика та корекція	2		
28	Психологічна допомога дітям та підліткам у кризових ситуаціях	2		
29	Психологічна допомога працівникам дошкільних та навчальних закладів	2		
Усього годин		58	22	

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1	Основні типи клієнтів та способи консультативної роботи з ними	2		2
2	Порівняльна характеристика понять: психодіагностика, психокорекція, психологічне консультування та психотерапія. Галузі їх застосування	2		2
3	Можливі помилки психолога в інтерв'ю та шляхи їх	2		2

	профілактики			
4	Робота зі сновидіннями та символами в процесі консультації	2		2
5	Перенос та контрперенос в консультативному процесі	2		2
6	Робота з психологічними захистами клієнтів	2		2
7	Життєвий сценарій та життєвий стиль особистості. Методи дослідження	2		2
8	Психологічне консультування з проблеми внутрішнього конфлікту особистості	2		2
9	Терапевтичні задачі танцювальної терапії	2		2
10	Телефон довіри – переваги та недоліки	2		2
11	Психологічне консультування та його різновиди в закладах освіти	2		2
Усього годин		22		22

8. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1	Складання карти консультативного прийому	2		1
2	Активне слухання у психологічному консультуванні	2		1
3	Встановлення консультативного контакту з клієнтом	2		1
4	Складання психологічного висновку за результатами психодіагностичного обстеження	2		1
5	Найбільш ефективні техніки у когнітивно-поведінковій терапії	2		1
6	Техніки транзактного аналізу для роботи з клієнтом	2		1
7	Дії консультанта щодо надання порад та рекомендацій	2		1
8	Тестування в практиці психологічного консультування	2		1
9	Складання програми корекційно-розвиваючого заняття	2		1
10	Застосування арт-терапевтичних технік для різних вікових груп	2		1
11	Психологічні вправи для корекції розвитку молодшого школяра	2		1
12	Постановка консультативних питань та попередня оцінка проблем клієнта	2		2
13	Розробка програми та організація опитування в закладах освіти	2		1
14	Розбір терапевтичних випадків в межах сімейного консультування	2		1
15	Діагностика мотивації дітей до навчання в школі	2		1
16	Використання вправ із тілесно-орієнтованої терапії в роботі з клієнтом	2		1
17	Процедури та техніки роботи в гештальт-терапії	2		1
Усього годин		34		18

9. Теми лабораторних занять (не передбачено)

10. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1	Формальні та неформальні стосунки у процесі надання психологічної допомоги	2	4	
2	Порівняльний аналіз індивідуальної та групової форми надання психологічної допомоги	2	4	
3	Основні причини звернень за психологічною допомогою	2	3	
4	Порівняльний аналіз методу, методики та технології за В.Г.Панком	2	4	
5	Значення культурно-історичної практики консультування у становленні професійної психоконсультативної практики	2	4	
6	Взаємозв'язок і відмінності між змістом культурно-історичного та професійного періодів практики психологічного консультування	2	4	
7	Акмеограма психолога-практика на основі концептуальної готовності до консультування	2	4	
8	Вимоги до психотерапевтичного процесу та до самих психоконсультантів за М.Боуеном	2	4	
9	Супервізія як невід'ємний компонент в професійній діяльності психологів-консультантів	2	4	2
10	Значення котерапії у підготовці психологів-практиків	2	4	
11	Особливості та ознаки внутрішнього конфлікту	2	4	
12	Методи консультативної роботи у дитячому садку	2	4	
13	Застосування методу проєктивного малювання з метою психодіагностики та подальшої психологічної допомоги дітям	2	4	2
14	Застосування методів рольових ігор і створення історій	2	4	
15	Психолого-консультативна допомога з приводу психологічної адаптації до шкільного колективу	2	3	2
16	Групова консультативна робота із молодшими школярами	2	3	2
17	Застосування візуальної психодіагностики у психологічному консультуванні	2	4	
18	Психологічна допомога старшокласникам у виборі професії	2	4	2
19	Особливості консультування членів педагогічного колективу з проблем навчально-виховної роботи у молодшій школі	2	3	
20	Консультування педагогів з розв'язання їхніх професійних проблем	2	4	
21	Консультування педагогів з розвитку педагогічних здібностей	2	3	
22	Психологічне консультування батьків з проблем	2	4	

	оптимізації сімейного виховання, міжособистісних стосунків, взаємин з дітьми			
23	Психологічне консультування батьків з проблем профілактики важковиховуваності та правопорушень, алкоголізму, наркоманії, токсикоманії	2	4	
24	Стиль керівництва у закладах освіти	2	4	
25	Проблема психологічного клімату у педагогічному колективі	2	3	2
26	Консультування з профілактики конфліктних ситуацій у педагогічному колективі	2	4	
27	Особливості застосування методу соціометрії у навчальних закладах	2	3	
28	Професійне вигорання практичного психолога в закладах освіти	2	4	2
29	Особливості оформлення робочого кабінету психолога в закладах освіти	2	4	
30	Ведення психологом документації, архіву (бази даних) в закладах освіти	2	3	
31	Невербальне спілкування консультанта та клієнта	2	3	
32	Екзистенціальний підхід І.Ялома та Р.Мея	2	3	
33	Логотерапія Віктора Франкла	2	4	
34	Нейролінгвістичне програмування	2	3	
35	Комунікаційна модель психологічного консультування сім'ї	2	3	2
36	Психологічне консультування з проблем самотності	2	3	
37	Психологічне консультування з проблем взаємовідносин дорослих людей зі своїми батьками	2	3	
38	Психологічне консультування інвалідів	2	3	
39	Психологічне консультування батьків, які мають дітей-інвалідів	2	3	
40	Психологічне консультування в менеджменті	2	3	
41	Психологічне консультування жертв інтенсивного маніпулювання психікою	2	3	
42	Психологічне консультування в ситуації близької смерті або втрати близьких	2	4	
43	Специфіка психологічного консультування подружжя	2	4	
44	Психологічне консультування з проблем переживання розставання з партнером	2	3	
45	Психологічне консультування з проблем, пов'язаних із суїцидальною поведінкою	2	4	
46	Психологічне консультування з проблем, пов'язаних із аддиктивною поведінкою	2	3	
47	«Важкі» клієнти та способи роботи з ними	2	3	2
48	Конструктивні методи реагування психолога-консультанта на критику	2	3	
49	Психологічне консультування обдарованих дітей	2	3	
50	Особистісна агресивність подружжя як проблема подружньої взаємодії	2	4	
51	Стани тривоги в подружніх конфліктах	2	3	
52	Фіксація на психотравмі як фактор, що дестабілізує	2	3	

	подружнє спілкування, і робота з нею			
53	Емоційне зречення дитини батьками як предмет роботи практичного психолога	2	3	
54	Потворствуюча гіперпротекція як предмет роботи практичного психолога	2	3	
55	Розширення сфери батьківських почуттів як предмет роботи практичного психолога	2	3	
56	Виховальна невпевненість батьків як предмет роботи практичного психолога	2	3	
57	Нерозвиненість батьківських почуттів як предмет роботи практичного психолога	2	3	
58	Винесення конфлікту між подружжям в сферу виховання як предмет роботи практичного психолога	2	4	
59	Ставлення батьків до невдач дитини як предмет роботи практичного психолога	2	3	2
60	Вплив батьківської сім'ї на взаємовідносини подружжя	2	4	
61	Специфіка психологічного консультування на телефоні довіри	2	3	
62	Дошлюбне психологічне консультування	2	3	
63	Психологічне консультування безробітних	2	3	
Усього годин		126	218	20

11. Індивідуальні навчально-дослідні та науково-дослідні завдання (не передбачено)

12. Методи навчання:

Загальні:

1. **Словесні** методи навчання: евристична бесіда; акроматичне пояснення (індукція, дедукція, традукція), розповідь, лекція, інструктаж, робота з підручником.
2. **Наочні** методи навчання: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.
3. **Практичні** методи навчання: вправи, практичні й дослідні роботи.
4. **Активні** методи навчання: сократівська бесіда, дискусія, cooperative learning, імітаційно-діяльнісні ігри, психодрама, кейс-стаді (метод ситуацій).
5. **Методи інформаційно-телекомунікаційних технологій:** LMS (Learning Management System) програмні додатки для адміністрування навчальних курсів в рамках дистанційного навчання (Classroom, Prometheus, Quizlet, Udemy, EdX, Coursera, Brainly, Khan Academy, СК-12). WhatsApp, Viber, Telegram.

За характером пізнавальної діяльності:

- 1) *пояснювально-ілюстративний* (інформаційно-рецептивний) метод: викладач організує сприймання та усвідомлення учнями інформації, а студенти здійснюють сприймання (рецепцію), осмислення і запам'ятовування її;
- 2) *репродуктивний*: викладач дає завдання, у процесі виконання якого студенти здобувають уміння застосовувати знання за зразком;
- 3) *проблемного виконання*: викладач формулює проблему і вирішує її, студенти стежать за ходом творчого пошуку (студентам подається своєрідний еталон творчого мислення);
- 4) *частково-пошуковий* (евристичний): викладач формулює проблему, поетапне вирішення якої здійснюють студенти під його керівництвом (при цьому відбувається поєднання репродуктивної та творчої діяльності студентів);

Контроль самостійної роботи												
1		1		1		1	1		1		1	
Усього:											100 балів	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
83–89	B	добре	
75–82	C		
68–74	D	задовільно	
60–67	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАТЬ І ВМІНЬ:

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Відмінно	90–100	A

ставиться, якщо студент:

- ґрунтовно і повно відтворює вивчений матеріал;
- виявляє повне розуміння матеріалу, обґрунтовує свої думки, застосовує знання на практиці, наводить необхідні приклади не тільки за підручником, а й самостійно складені;
- викладає матеріал послідовно і правильно з точки зору норм літературної мови.
- вміє застосовувати його для вирішення конкретних професійних завдань.

Оцінка «відмінно» виставляється студентам, які засвоїли взаємозв'язок основних понять дисципліни і професії, яку вони набувають, виявили творчі здібності і використовують їх при вивченні навчально-програмного матеріалу. Відмінному рівню відповідає правильна й вичерпна відповідь на поставлене питання, в якій студент показав усебічне системне знання програмного матеріалу; засвоєння основної та додаткової літератури; чітке володіння понятійним апаратом, методами, методиками та інструментами, вивчення яких передбачено програмами дисциплін; уміння аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, залежностей та явищ.

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Добре	83–89	B
	75–82	C

ставиться, якщо студент дає відповідь, що задовольняє тим же вимогам, що й оцінка “5”, але допускає деякі помилки, які сам виправляє після зауваження викладача, та поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і мовленнєвому оформленні.

Оцінка «дуже добре» (83–89 балів, B) – вище середнього рівня з кількома помилками – виставляється студентам, які повністю опанували навчально-програмний матеріал, успішно виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли основну літературу, яка рекомендована програмою. Оцінка «добре» виставляється студентам, які

показують систематичний характер знань з дисципліни і вміють самостійно поповнювати свої знання протягом всього навчання;

Оцінка «добре» (75–82 бали, C) – виставляється студентам, які опанували навчально-програмний матеріал, успішно виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли основну літературу, яка рекомендована програмою; таким чином, робота студентами виконана, але з певною кількістю помилок.

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Задовільно	68–74	D
	60–67	E

ставиться, якщо студент виявляє знання і розуміння основних положень даної теми, але:

- відтворює матеріал не досить повно і допускає помилки у формулюванні правил;
- не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати свої думки і відчуває труднощі під час добору прикладів;
- відтворює матеріал непослідовно і допускає помилки в мовленнєвому оформленні.

Оцінка «задовільно» (68–74 бали, D) – виставляється студентам, які знають основний навчально-програмний матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, виконують завдання непогано, але зі значною кількістю помилок, ознайомлені з основною літературою, яка рекомендована програмою. Задовільному рівню відповідає у цілому правильна відповідь на поставлене запитання (завдання), якщо студент показав достатній рівень знань з основного програмного матеріалу, але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарата, показав недостатні знання літературних джерел. Оцінка «задовільно» виставляється студентам, які допустили на екзамені помилки при виконанні екзаменаційних завдань, але під керівництвом викладача вони знаходять шляхи їх подолання.

Оцінка «достатньо» (60–67 балів, E) – виставляється студентам, які знають основний навчально-програмний матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії.

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Незадовільно з можливістю повторного складання	35–59	FX
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням	0–34	F

ставиться, якщо студент виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу відповідно розділу, допускає у формулюванні правил помилки, що спотворюють їх зміст, непослідовно і невпевнено викладає матеріал.

15. Форми поточного та підсумкового контролю успішності навчання.

Форми поточного контролю: усне опитування, письмове опитування, практичні роботи.

Форма підсумкового контролю: контрольна робота, іспит.

Перелік екзаменаційних питань

1. Предмет і завдання психологічного консультування.
2. Основні принципи психологічного консультування.
3. Становлення психологічної допомоги як соціального інституту та професії.

4. Основна проблематика та особливості розвитку психологічної допомоги в сучасному світі.
5. Основні напрями психологічного консультування.
6. Проблема «вигорання» в професійній діяльності психолога та засоби його профілактики.
7. Комунікативні техніки в консультативній бесіді.
8. Типові технічні помилки, які допускаються в процесі консультування.
9. Психологічні вимоги до особистості психолога-консультанта.
10. Зміст професійної компетентності психолога-консультанта.
11. Структурний аналіз «его-станів» за Е.Берном.
12. Проективні методики у психологічній діагностиці.
13. Характеристика консультативного процесу в руслі психоаналізу.
14. Основні теоретичні положення К.Юнга.
15. Перенос та контрперенос у консультативному процесі.
16. Тілесно-орієнтований підхід у психологічному консультуванні.
17. Характеристика захисних механізмів особистості у психоаналітичному напрямі.
18. Характеристика консультативного процесу з позиції біхевіоризму.
19. Основні прийоми надання психологічної допомоги у когнітивно-поведінковому напрямі.
20. Характеристика консультативного процесу в руслі гештальт-терапії.
21. Критерії оцінювання діяльності практичного психолога.
22. Проблема психологічної діагностики щодо процесу психологічного консультування.
23. Раціонально-емотивна терапія А.Елліса.
24. Основні сфери застосування процесу психологічного консультування та їх особливості.
25. Основні поняття психоаналізу З.Фрейда.
26. Застосування принципу конфіденційності у процесі психологічного консультування.
27. Основні поняття індивідуальної психології А.Адлера.
28. Гуманістичний напрям у психологічному консультуванні.
29. Клієнт-центрований підхід у консультуванні К.Роджерса.
30. Принцип безоціночного прийняття клієнта у психологічному консультуванні.
31. Основні завдання психологічного консультування з проблем сім'ї та шлюбу.
32. Робота психолога-консультанта з проблемами виховання дітей в сім'ї.
33. Принцип співробітництва у психологічному консультуванні.
34. Роль психологічної служби в гуманізації педагогічного процесу.
35. Взаємодія психологів та педагогів у сумісній діяльності.
36. Специфіка роботи психолога у дошкільному закладі.
37. Арт-терапевтична психодіагностика, її завдання, методи та варіанти застосування.
38. Сутність та принципи психологічної корекції.
39. Зміст та методи психокорекційної роботи з дітьми та підлітками.
40. Психологічна просвіта педагогічного персоналу та батьків.
41. Психологічний супровід природного розвитку дошколяти.
42. Ігрова корекція в роботі з дошколятами.
43. Визначення готовності старших дошколят до навчання в школі.
44. Дисбаланси та протиріччя в роботі психологів в закладах освіти.
45. Корекція страхів та шкільної тривожності у молодших школярів.
46. Технологія психологічної роботи в школі.
47. Організація роботи консультанта з батьками підлітків.
48. Консультування із проблем конкретизації вибору професійної діяльності в учнів старших класів.

49. Методика психологічної допомоги соціально і педагогічно занедбаним дітям.
50. Форми профілактики девіантної поведінки в умовах загальноосвітньої школи.
51. Психологічна корекція агресивних проявів у школярів.
52. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях.
53. Консультування працівників навчальних закладів із професійних та особистих психологічних проблем.
54. Психологічне консультування керівників навчальних закладів з проблем педагогічного менеджменту.
55. Проблема психологічного клімату у педагогічному колективі.
56. Основні типи клієнтів та способи консультативної роботи з ними.
57. Телефон довіри – переваги та недоліки.
58. Специфіка роботи шкільного психолога в закладах інтернатного типу.
59. Процедура та методи шкільної психодіагностики.
60. Вплив стилю педагогічної діяльності на адаптацію молодших школярів.

Ситуаційні задачі

1. До психолога звернулася жінка з такою проблемою: “В неї не складається подружнє життя — чоловік їй зраджує”.

- Яку стратегію консультування має обрати психолог?

2. До психолога звернулись батьки дівчинки 11 років, яка ходить до спеціальної школи-гімназії з поглибленим вивченням іноземних мов. Сім'я живе у старому районі великого міста, де немає місця для прогулянок чи ігор. Наприкінці чверті дівчинка стомлюється, скаржиться на головний біль. За таких обставин вона частіше, ніж завжди, хоче ходити в кіно та дивитись детективи. Батьки ж примушують її читати серйозні книжки. Непорозуміння та напруження, що виникають внаслідок цього, пом'якшуються після канікул, але наприкінці чверті все повторюється знову.

- Побудуйте гіпотези щодо причин повторення такої ситуації.
- Що не враховують батьки у природі дівчинки?
- Що можна порадити батькам?

3. До сімейної консультації звернулись батьки дівчинки 8 років. Дівчинка страждала від жахливих видінь перед сном досить часто. Коли вона залишається одна у темній кімнаті, виникають образи, схожі на ті, що вона бачила у мультфільмах або про які читала у книжках. Батьки вважають це проявом капризу, оскільки виникли недавно. У ранньому дитинстві дівчинка була жвавою, любила повідати про все, що бачила. Більше ніяких скарг, а ні з боку дівчинки, а ні з боку батьків не було. Дівчинка пішла до школи в 7 років, з навчанням у неї проблем не було. Психолог розпитував про зміст її видінь. Дівчинка із задоволенням розповідала.

- Ці видіння тебе лякають? — поцікавився психолог.
- Лякають! Але вони такі яскраві, такі цікаві. Дивишся як в кіно.
- Вони тобі подобаються?
- Не знаю. Іноді дивишся і начебто мурашки по шкірі бігають, але хочеться подивитись продовження.
- Дайте психологічну інтерпретацію ситуації.
- Змалюйте психологічний портрет цього типу дитини.
- Про що у подальшому потрібно поговорити з дівчинкою?
- Що можна порадити батькам у такій ситуації.

4. До консультації служби сім'ї звернулася жінка 35 років і розповіла, що недавно дізналась про те, що чоловік зраджує їй з іншою жінкою. Жінка не знає, що робити. Вона

любить свого чоловіка, крім того в них двоє синів. Але як бути зі зрадою чоловіка та чи можна її простити?

- Чи має право психолог-консультант у такій ситуації дати клієнтці якусь із порад: “розлучитись” або “зберегти сім’ю”?
- Якою повинна бути психологічна допомога у такому випадку?

5. До психолога звернулася мати 12-річного сина. Вона принесла із собою “Малюнок сім’ї”, виконаний її сином. На малюнку зображені мати і син спиною один до одного. Незвичайним було також те, що листок складався зі склеєних шматочків. Мати пояснила: “Після того як син завершив малюнок, я його запитала, коли він в останній раз тримав пилососа (на малюнку син із пилососом). Він відповів: “Що, не подобається?!” і розірвав малюнок. Довелось клеїти”. Додаткова інформація. Сім’я зруйнувалась майже відразу після народження сина. Тривалий час жили з бабусяю та дідусем, які в основному й виконували батьківські обов’язки. Недавно отримали квартиру — відселились. Матері дуже важко спілкуватись із сином. Вона скаржиться на те, що він її не слухається, грубо розмовляє з нею.

- Дайте психологічну інтерпретацію сімейних проблем.
- Охарактеризуйте психологічний контакт матері із сином.
- Як їм допомогти налагодити нормальні стосунки?

6. До служби сім’ї прийшла жінка з такою проблемою. Після розлучення вона та її перший чоловік створили нові сім’ї. Але у неї виникли проблеми з дочкою від першого шлюбу. Дочці 8 років. Вона не хоче жити з вітчимою. У своїй неприязні до матері доходить до ненависті. Вимагає змінити її ім’я на грузинське (рідний батько — грузин), не поважає матір за те, що вона не грузинка. Батько дівчини має іншу сім’ю і брати її до себе не збирається.

- Дайте психологічну інтерпретацію ситуації.
- Яка додаткова інформація потрібна для повноцінної консультації?
- Сформулюйте можливі гіпотези щодо причин та подальшого розвитку проблеми, визначте шляхи її вирішення.
- До формулювання якої батьківської позиції потрібно підштовхнути клієнтку?

7. До психолога звернувся керівник торгової фірми з приводу конфліктної ситуації, що склалася з головним бухгалтером фірми. Бухгалтер, за висловом керівника, — спеціаліст високої кваліфікації, людина чесна та добросовісна. Проте він має такі негативні якості, як дратівливість, категоричність, педантизм. Крім того, він не часто змінює свої рішення щодо питань фінансування (через надмірну економність). Усе це дратує керівника фірми, створює напруження у стосунках та заважає робочому процесу. Керівник, який звернувся до психолога, не хоче звільняти бухгалтера з посади, але й працювати в ситуації, що склалася, дуже складно. У зв’язку з цим керівник попросив психолога допомогти розв’язати конфлікт.

- Як Ви вважаєте, хто потребує допомоги психолога — керівник чи бухгалтер?
- Чи є для бухгалтера такі якості, як економність та педантичність, негативними?
- Як психолог порадив би керівнику не звертати увагу на недоліки бухгалтера та сконцентруватися на його позитивних рисах, чи була б така порада кваліфікованою?
- Як допомогти керівникові фірми в цій ситуації?

8. Завідувач відділу великої фірми, який надає послуги телефонного зв’язку, звернувся до психолога-консультанта з приводу конфлікту між провідними працівниками відділу та іншими, внаслідок чого відділ розколовся на ворогуючі стани. Ситуація, що склалася,

дуже заважає роботі, і завідувач відділу звернувся до психолога, обіцяючи, що його фірма не пошкодує а ні часу, а ні коштів для оптимізації атмосфери у трудовому колективі.

- Із чого необхідно розпочинати вирішення цієї ситуації?
- Які прийоми та методи Ви можете запропонувати керівнику для налагодження стосунків між працівниками?
- Які психологічні форми роботи бажано використати у відділі для згуртування колективу?

9. Після попереднього відбору на посаду кандидата завідувача залишилося два претенденти: жінка 35 років і чоловік 40 років. Жінка — екстраверт — контактна та життєрадісна, хороший спеціаліст, володіє трьома іноземними мовами, але відрізняється деякою побіжністю в судженнях та поспішністю в діях. Чоловік — інтроверт — типовий кабінетний вчений, добре знає свою справу, володіє іноземними мовами, але відчуває деяку напруженість під час численних контактів з іншими людьми і зазначає труднощі через часту зміну ситуацій. У цілому ж обидва відповідають вакантним посадам.

- Як краще розподілити посадові функції між цими претендентами, щоб оптимально використати їх можливості?

10. Відбувається презентація товару косметичної фірми, що намагається завоювати новий ринок. Представник фірми розпочав з того, що повідомив про недоліки своїх конкурентів, на що вистачило 30 хвилин, а згодом розповідав про достоїнства власної продукції протягом години. Після цього презентація закінчилася.

- Чи правильно організовано презентацію? Обґрунтуйте свою відповідь.

11. Страховий агент, який отримав кілька відмов на свої пропозиції щодо страхування майна, не тільки вирішив покинути свою роботу, а й впав у депресію. Друг порадив йому звернутися до психолога.

- Що може зробити психолог-консультант у такому випадку?
- Які методи психологічного консультування можна використати в цій ситуації?

12. До психолога — консультанта звернулася вчителька молодших класів зі скаргою на одного із учнів — Андрія М. Андрій — здібний учень, він швидко запам'ятовує новий матеріал, але водночас, порушує дисципліну у класі — розмовляє із сусідом, балується, б'ється. Вчителька неодноразово його наказувала, записувала зауваження в щоденник. Всі дії вчительки були безрезультатними.

- Чи правильно сформульовано локус жалоби?
- Чи є правильними педагогічні заходи вчительки?
- Запропонуйте свою гіпотезу щодо причин поганої поведінки Андрія на уроках.
- Які заходи у такому випадку були б ефективними?

13. До психолога-консультанта звернулася мама Ігоря В. з третього класу. Ігор дуже повільно все робить, через це часто спізнюється до школи, не встигає виконувати завдання класної роботи, і тому часто отримує погані оцінки. Суворі дисциплінарні заходи, які застосовуються мамою до хлопчика, безрезультатні.

- Дайте психологічну інтерпретацію ситуації. Які заходи з боку батьків і вчителів можуть бути ефективними?

14. До журналу “Сімейний консультант” надійшов лист: “Шановний психолог журналу “Сімейний консультант”, пишу Вам цього листа, тому що серце моє наповнене біллю, і крім Вас ніхто не зможе мені допомогти. Моя проблема — 13-річний син. Слава останнім часом став дуже важкою дитиною: він пропускає заняття у школі, обманює, грубіянить. У мене таке враження, що він постійно щось від мене приховує, щось недоговорює... З

учителями у школі практично не спілкуюсь, у них тільки одні скарги на Славу — погано вчиться, погано поводить. Шкільного психолога не хочу навіть питати, тому що вони там усі заодно: їм би зробити винними у всьому батьків або сім'ю. Мій перший чоловік після розлучення тільки надсилає аліменти і не цікавиться сином. Та і зі здоров'ям у Славчика якісь проблеми: як сідаємо у транспорт — втрачає свідомість. Що мені робити? До кого звертатися по допомогу?

- Складіть можливий перелік заходів щодо психологічної допомоги автору листа.

15. Учениця 3-го класу Іра К. отримала напередодні 1 вересня персональне запрошення директора школи. Адаже з лютого місяця вона відмовляється йти до школи. Минулої зими, коли Ірина прийшла у клас, вона побачила, що її парту чимось забруднена. Вона сказала про це вчительці. Але вчителька відреагувала так: “Йди на місце, нема про що говорити”. Ірина за свою парту сісти відмовилася. Вчительку це розсердило: “Не принцеса — прибореш”. Учениця так і не сіла за парту. Вчителька обурилася і ... витерла парту сама. Іра про все розповіла вдома, і мати забрала її зі школи з ультиматумом: дівчинка прийде до школи тільки після того, як вчительку звільнять за “приниження гідності учениці”. Вчительці було об'явлено догану за некоректність у спілкуванні з ученицею, директор вибачилася перед ученицею та її мамою. Але мати дівчинки не пускає її у школу, порушуючи тим самим Закон України “Про середню освіту”.

- Дайте психологічний аналіз ситуації. Запропонуйте свій варіант дій психолога в цій ситуації.

16. У консультацію звернулася мама першокласника Петра В. Проблема полягала у тому, що хлопчик писав гірше за всіх у класі — криво, неакратно. Мама неодноразово заставляла хлопчика переписувати домашнє завдання, але він після цього писав ще гірше.

- Проаналізуйте ситуацію. Що можна порекомендувати мамі учня у конструктивному плані?

17. Десятирічна учениця музичної школи має гарні музичні здібності, сама намагається писати музику. Але під час занять за фахом фортепіано поводить неадекватно. У відповідь на зауваження вчителя або його прохання виправити помилки вона може зовсім перестати працювати і сидіти, насупившись, або продовжує грати, не звертаючи уваги на те, що говорить педагог. Вчитель змушений більшу частину уроку витратити на вмовляння та спроби налагодити стосунки з ученицею. Поведінка дівчинки залежить від настрою, який може зіпсуватися через будь-яку дрібницю. Вчитель звернувся до психолога з проханням допомогти розібратися в тому, що робити і чого не робити у таких ситуаціях, як поводитися з ученицею?

- Побудуйте гіпотези щодо характерологічних особливостей дівчинки.
- Як реагувати вчителю на такі поведінкові реакції дівчинки?

18. До психологічної консультації звернулася жінка тридцяти років. Вона впевнена, що чоловік зраджує їй зі своєю співробітницею, хоча він заперечує цей факт. Жінка не знає, що їй робити. Вона кохає свого чоловіка, до того ж у них два сини. Але як бути зі зрадами чоловіка і чи можна їх пробачити?

- Чи має право психолог-консультант у цьому випадку дати клієнтці одну із двох порад: “розлучитися” чи “зберегти сім'ю”?
- У чому полягатиме психологічна допомога?

19. До психолога звернулася жінка зі скаргою на сина-старшокласника. За словами матері, у сина погана поведінка та різко негативне ставлення до неї. Останнім часом, за півроку до закінчення школи, син почав прогулювати заняття, а тепер і зовсім перестав вчитися. На критику матері і навіть на дружні поради відповідає грубістю. Мати впевнена, що у

сина є порушення психіки. Виховувала вона його сама, без батька. З чоловіком розлучилася, коли ще дитина не народилася. “Я для сина нічого не шкодувала, все життя йому ні в чому не відмовляла. Навіть заміж вдруге не вийшла через нього”, — ця думка лунала протягом розповіді матері.

- Сформулюйте попередні гіпотези щодо можливих причин поведінки юнака.
- Що, на Вашу думку, потрібно з’ясувати психологу стосовно юнака?
- Проаналізуйте причини конфлікту матері з сином.
- Визначить заходи щодо поліпшення психологічної ситуації.

20. До психолога-консультанта звернувся чоловік 40 років, який програв на виборах у депутати міської ради. У своїй поразці він звинувачував “нечесних конкурентів і продажних виборців”. При цьому він не відмовлявся від боротьби за депутатський мандат на наступних виборах і просив у цьому допомоги психолога.

- Чи адекватно відображено клієнтом локус скарги?
- На чому потрібно зосередитися під час підготовки цього претендента на виборах?

21. До психологічної консультації звернувся молодий політик з проханням допомогти йому підвищити ефективність публічних виступів. Клієнт вважає, що його виступи недостатньо переконливі та дохідливі, до того ж він, коли виступає перед великою аудиторією, відчуває скутість і невпевненість.

- Яким психологічним проблемам передусім треба приділити увагу в цій консультації?
- Які методи підвищення ефективності публічного виступу можна запропонувати клієнту?

22. Підприємству потрібен бухгалтер. З наведеного переліку психологічних якостей відзначте п’ять, які необхідні насамперед для успішного виконання бухгалтерської роботи, і п’ять, що заважають успішній реалізації його діяльності.

Високе переключення уваги, висока концентрація уваги, логічне мислення, образне мислення, екстравертність, інтровертність, сангвінічний темперамент, холеричний темперамент, флегматичний темперамент, меланхолічний темперамент, усидливість, чесність, залежність від впливу сторонніх, невпевненість у своїх силах, заздрість.

23. Політичному діячу, який представляє одну з відомих партій, необхідно було виступити підряд перед двома зовсім різними аудиторіями: перед працівниками культури та мистецтва і перед інженерно-технічними працівниками. У зв’язку з цим він звернувся до психолога-консультанта з проханням пояснити специфіку та особливості публічного виступу залежно від аудиторії.

- У чому полягає консультативна допомога в цій ситуації?
- Яким вимогам передусім повинні відповідати публічні виступи, що розраховані на “раціональну” аудиторію, і яким — на “емоційну”?

24. До психолога звернувся чоловік 45 років, що балотувався на вибори до Верховної Ради і не пройшов. На передвиборчу кампанію було витрачено багато сил, коштів і часу. Він був налаштований тільки на перемогу і не міг уявити такого, що він може програти. Оскільки його надії не справдилися, він відчув себе спустошеним, загубив орієнтири в житті, впав у депресію.

- Проясніть психологічну ситуацію, що склалася.
- Які додаткові відомості необхідно отримати про особистість клієнта для успішної консультації?
- Які психологічні консультативні методи можна використати у цій ситуації, щоб допомогти клієнту впоратися з проблемами, зокрема з депресією?

25. Батько п'ятнадцятирічного хлопчика поскаржився психологу на боягузтво та несміливість свого сина. Ці ознаки, як зазначив батько, були у сина з раннього дитинства, і батько давно намагався боротися з ними. Він змушував хлопчика перемагати свій страх — кидав його у воду у глибокому місці, щоб навчити його плавати, посилав увечері до лісу. Хлопчик у цих випадках боявся, плакав, але батько наполягав, виховував у ньому “мужчину”. Попри все, хлопчик залишався нерішучим і боязким. Він так і не навчився долати свої страхи, більше того, з роками вони посилювалися.

- Поясніть причини невдалих спроб батька.
- Які небажані наслідки зумовив хибний стереотип виховання?
- На що, передусім, повинна бути спрямована консультативна допомога?

26. До психолога звернулася жінка і розповіла про таке: Моя семирічна донька ревнує мене до свого молодшого братика. Коли він був зовсім маленьким, це не особливо виявлялося, а зараз наші стосунки дуже загострилися. Тільки я зроблю їй якусь зауваження, як вона починає скиглити: “Ти мене не любиш, а любиш тільки свого Сашка”. Я починаю себе ловити на тому, що як тільки візьму молодшого на руки, так відразу й опускаю, щоб дочка не приревнувала. Також менше намагаючись звертати увагу на сина при дочці. Але все одно чую: “Мама, чому ти поклала йому більший шматок тортю?”, “Ти знову з ним граєшся, а хто гратиметься зі мною ?” та ін.

- Проаналізуйте психологічний клімат сім'ї.
- Що можна порадити матері?

27. Вихователь дитячого будинку звернулася за допомогою до педагога-психолога: «Вихователь помітила, що в її групі, що складається з дівчаток-підлітків 14-16 років (всього в групі 8 осіб), з однієї з вихованок (Маша, 16 років) ніхто з ровесниць не спілкується. Марію ігнорують: не відповідають на її питання і прохання, не помічають її в школі, на прогулянках, під час занять уникають будь-якого фізичного контакту, агресивно реагують, коли вона торкається чийось речей. Вихователь, намагаючись з'ясувати ситуацію, вирішила поговорити з дівчатками, всі мовчали, ніхто не хотів називати причину такої поведінки. В результаті одна з вихованок різко відповіла вихователю: «А що ви хотіли? Засунули до нас цю заразну, що нам тепер з нею обніматися чи що? Ми не хочемо заразитися! Отже, всі інші чураються нас завдяки їй!». Вихователь намагалася сказати дівчаткам, що Маша ніяк не може бути хвора, інакше медики не допустили б її в групу до решти дівчат. Ніхто її не став слухати, а ситуація тільки погіршувалася».

- Сформулюйте проблему та її причини.
- Який алгоритм роботи можливий з учасниками ситуації (із зазначенням методів психолого-педагогічної роботи)?

28. Учитель звернувся до педагога-психолога з наступною проблемою: «У 3-й клас прийшов хлопчик Сергій (9 років), чия сім'я недавно переїхала з іншого міста. Сергій має на обличчі рубці після сильного опіку і дуже соромиться цього. Діти в класі не приймають його в свої ігри, перешіптуються за спиною. Вчителька намагалася поговорити з дітьми і навіть з їх батьками, але результатів немає. А Сергій, який спочатку дуже добре вчився, останнім часом отримує трійки і не виказує інтересу до навчання».

- Сформулюйте проблему та її причини.
- Який алгоритм роботи можливий з учасниками ситуації (із зазначенням методів психолого-педагогічної роботи)?

29. Вихователь в дошкільному закладі звернулася до педагога-психолога з такою ситуацією: «В старшу групу недавно надійшов хлопчик - Петро (5,5 років), який практично не говорить, на заняттях сидить спокійно, як ніби «вітає в хмарах», з іншими

дітьми ніяк не взаємодіє. Петро недавно переїхав з іншого міста. У родині Петро наймолодша дитина, крім нього є ще троє дітей. Мама з приводу поведінки Петра майже не турбується, пояснює це переїздом і частими хворобами дитини, через які він рідко відвідував дошкільний заклад».

- Сформулюйте проблему та її причини.
- Який алгоритм роботи можливий з учасниками ситуації (із зазначенням методів психолого-педагогічної роботи)?

30. Батьки звернулися до педагога-психолога в дошкільному закладі: «Світлана - першокласниця. Батьки переживають з приводу її заглибленості в ігрову діяльність. Вони обмежують час її ігор, пояснюючи «Тепер ти учениця, треба робити уроки», або забороняють носити в школу іграшки. Світлана дуже засмучується з цього приводу і при першій-ліпшій нагоді хапається за улюблені іграшки. Часто дівчинка розсаджує їх рядами і імітує навчальну діяльність в класі. Вона дає лялькам завдання, а потім пересуваючись по уявному класу допомагає лялькам виконувати її доручення».

- Сформулюйте проблему та її причини.
- Який алгоритм роботи можливий з учасниками ситуації (із зазначенням методів психолого-педагогічної роботи)?

16. Методичне забезпечення

- 1) навчальна програма дисципліни;
- 2) робоча навчальна програма дисципліни;
- 3) комплексна контрольна робота;
- 4) екзаменаційні матеріали;
- 5) конспекти лекцій;
- 6) інформаційно-методичне забезпечення практичних та семінарських занять;
- 7) інформаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студентів.

17. Рекомендована література

Основна

1. Алексеева Ю. А. Психологічне консультування особистості підліткового віку / Ю. А. Алексеева // Консультативна психологія: підручник / І. С. Булах, В. У. Кузьменко, Е. О. Помиткінім та ін. – Вінниця: ТОВ «Нілан –ЛТД», 2014. – С. 273-290.
2. Афанасьєва Н.Є. Підходи до визначення психологічного консультування у сучасній психології // Проблеми екстремальної та кризової психології. 2014. Вип.16. С.3-10.
3. Анєнкова І.П., Байдан М.А., Русова В.М. Психологічне консультування: навч. посіб. Київ: Каравела, 2018.
4. Булах І. С. Консультативна психологія: [підручник] / Булах І. С., Кузьменко В.У., Помиткін Е. О. – Вінниця: Нілан, 2014. – 484 с.
5. Білоусова Н. М. Консультування батьків та вчителів з питання оптимізації розвитку почуття власної гідності у дітей молодшого шкільного віку / Н. М. Білоусова // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – Вип. 10: зб. наук. праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – С. 13-20.
6. Бушай І. М. Типові помилки психолога – консультанта у професійній діяльності / І. М. Бушай // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент: зб. наук.праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 9. – С. 113-119.
7. Бурлачук Л. Ф. Психодіагностика – СПб: Питер, 2011. – 384 с.

8. Богданович В.Н. Психокоррекция в повседневной жизни / В.Н.Богданович. – М.: Респекс, 2010. – 432 с.
9. Богданович В. Н. Практическая парапсихология. Психокоррекция в повседневной жизни. – М.: Золотое Сечение, 2015. – 477 с.
10. Бондаренко А. Ф. Личностное и профессиональное самоопределение отечественного психолога-практика // Московский психотерапевтический журнал, 1993, №1. — С. 63 — 77.
11. Гусаова М. П. Психологическое консультирование: учебное пособие. – М.: Эксмо, 2010.
12. Главацька О. Л. Основи психологічного консультування особистості: навч. посіб. Київ: Каравела, 2018.
13. Євдокимова Н. О., Опанасенко Л. А., Іванцова Н. Б. Психологічні основи професійного консультування: навчальний посібник. Миколаїв: Ліон, 2015. – 384 с.
14. Истратова О. Н., Эксакусто Т. В. Личностные и профессиональные качества. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2012. – 495 с.
15. Кузьменко В. У. Психолого-педагогічне консультування батьків з питань родинного спілкування з дошкільника / В. У. Кузьменко, А. І. Галігузова // Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент: Збірник наукових праць / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. - К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. - Вип. 10. – С. 88-93
16. Колесникова Г. И. Специальная психология и специальная педагогика. Учебное пособие для академического бакалавриата.- М.: Юрайт, 2016. – 309 с.
17. Кочюнас Р.Б. Основы психологического консультирования / Р.Б. Кочюнас:[пер. с лит.] – М.: Академический проект, 1999. – 239 с.
18. Ланко О. А. Психологічна майстерність консультуванні: теорія, практика, поступ: монографія. Київ: Богданова А. М., 2019.
19. Линде Н. Д. Психологическое консультирование: теория и практика: учеб.пособие для студентов вузов. М.: Аспект Пресс, 2010. – 255 с.
20. Максимова Н. Ю. Сімейне консультування: навчальний посібник. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. – 304 с.
21. Мельничук О. Б. Основи психоконсультування та психокорекції: навчальний посібник для студентів подвійних спеціальностей із спеціальністю «Практична психологія» та спеціалізацією «Соціально-психологічна реабілітація». Київ: Каравела, 2015. – 390 с.
22. Меновщиков В. Ю. Введение в психологическое консультирование. М.: Смысл, 2012. – 111 с.
23. Немов Р. С. Психологическое консультирование: учеб. для вузов / Р. С. Немов. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : Юрайт, 2011. - 575 с.
24. Никольская И. М. Семейная социограрма в психологическом консультировании: учеб. пособие / И. М. Никольская , В. В. Пушина. - СПб. : Речь, 2010. - 223 с.
25. Носс И. Н. Психодиагностика. – М.: Юрайт, 2011. – 448 с.
26. Овчарова, Р. В. Технологии практического психолога образования. Учебное пособие / Р.В. Овчарова. - М.: Сфера, Юрайт-М, 2001. - 448 с.
27. Пашнев Б. К. Психодиагностика: практикум школьного психолога: индекс одаренности, склонность к творчеству, познавательная активность. – Ростов-на Дону: Феникс, 2010. – 316 с.
28. Панок В., Титаренко Т., Чепелева Н. та ін. Основи практичної психології: підручник. Київ: Либідь, 2019. – 536 с.
29. Панок В. Г., Зварич І. М., Чаплак Я. В., Чернописький О. М. Психоконсультативні стратегії діяльності практичного психолога системи освіти: навч.-метод. посібник. – Чернівці: Чернівецький нац.ун-т, 2011. – 272 с.

30. Приходько Ю. О. Практична психологія: введення у професію: навч. посібник. - К.: Каравела, 2017. – 248 с.
31. Психологічне консультування: теорія та практика: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. І.М.Зварича, В.Г.Панка, В.М. Радчук. Чернівці: Рута, 2014. – 272 с.
32. Психологічний практикум з консультування: зміст, прийоми, технології: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. III-IV рівнів акредитації / Р.П.Федоренко, К.І.Шкарлатюк. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 237 с.
33. Ролло Мей. Искусство психологического консультирования: Как давать и обретать душевное здоровье [Электронный ресурс] /; пер. с англ. М. Будыниной, С. Римского; под ред. С. Римского - М.: Институт общегуманитарных исследований, 2016. – Режим доступа: <http://www.studentlibrary.ru/book/ISBN9785941938599.html>
34. Романова Е. С. Графические методы в практической психологии. – М.: Аспект Пресс, 2011.- 399 с.
35. Рябко Ю. В. Техніки і моделі психологічного консультування: навчальний посібник. Глухів: РВВ ГНПУ ім. О.Довженка, 2013. – 120 с.
36. Саюк В. І. Педагогічне консультування як професійна діяльність: методичні рекомендації / В. І. Саюк. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – 24 с.
37. Суворова Г. А. Психология консультирования в образовании: современное состояние и перспективы развития // Преподаватель XXI век. — 2011. — № 1, ч. 1. — С. 171–186.
38. Харченко С.Я., Краснова Н.П., Юрків Я.І. Соціально-педагогічне консультування: навчальний посібник. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – 403 с.
39. Чаплак Я. В. Основы психологического консультування: навчально-методичний посібник / Я.В.Чаплак, О.М.Чернописький. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 248 с.
40. Шапошников В. А. Основы психоконсультирования и психокоррекции 2-е изд., испр.и доп. Учебник и практикум для академического бакалавриата. – М.: Юрайт, 2018. – 511 с.
41. Щербань О. П. Практика психологічного консультування. Київ: «Право», 2014.
42. Ялом, И. Экзистенциальная психотерапия / И. Ялом. - М.: Класс, 2015. - 576 с.

Допоміжна

1. Антонова-Турченко О. Г. Від конфлікту до взаєморозуміння. Київ: Інст. психології, 2020. – 36 с.
 2. Еремина Т. И. Визуальная психодиагностика экспресс-методы идентификации личности по внешности, мимике и жестам. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2012. – 234с.
 3. Райгородский Д. Я. Психодиагностика персонала. – Самара Бахрах-М, 2010. – 789с.
 4. Словник-довідник психолога-консультанта / Гаркавенко Н.В., Чаплак Я.В., Шандрук С.К., Солійчук І.І. Чернівці, 2010. – 200 с.
 5. Яценко Т. С. и др. Активное социально-психологическое обучение: теория, процесс, практика / Т.С.Яценко. – Хмельницкий: НАПВУ, 2002. – 792 с.
 6. Ялом, И. Групповая психотерапия / И. Ялом. - СПб.: Питер, 2016. - 480 с.
 7. Ялом, И. Групповая психотерапия / И. Ялом. - СПб.: Питер, 2019. - 624 с.
- Ялом, И. Экзистенциальная психотерапия / И. Ялом. - М.: Класс, 2015. - 576 с.